

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

**ВПЛИВ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ НА
ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКУ**
(на матеріалах АТ КБ «ПриватБанк»)

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент IV курсу, групи 472-3

денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

Лисак Дмитро Васильович _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Федишин Майя Пилипівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від ____ червня 2026 р.*

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ *доц. Харабара В.М.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКУ.....	6
1.1. Економічна суть активів, пасивів та прибутковості банку.....	6
1.2. Теоретичні аспекти впливу структури активів і пасивів на фінансові результати банку.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ АТ КБ «ПриватБанк» у 2022-2025 РОКАХ.....	21
2.1. Аналіз структури та динаміки активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк».....	21
2.2. Оцінка впливу структури активів і пасивів на показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк».....	27
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	34
3.1. Проблеми та резерви підвищення ефективності управління активами і пасивами банку.....	34
3.2. Рекомендації щодо вдосконалення структури активів і пасивів банку.....	39
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

В умовах трансформації фінансового сектору, цифровізації банківських послуг, підвищення регуляторних вимог та зростання макроекономічної невизначеності особливого значення набуває проблема забезпечення прибутковості банківських установ. Ефективне функціонування банку значною мірою залежить від якості управління його активами та пасивами, оскільки саме структура балансу визначає можливості формування доходів, підтримання ліквідності, забезпечення фінансової стійкості та мінімізації ризиків.

У сучасних умовах діяльності банківської системи України питання оптимального співвідношення між активними та пасивними операціями набуває особливої актуальності. Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України, посилення інфляційних процесів, зміна процентного середовища та необхідність адаптації банків до нових економічних викликів суттєво вплинули на структуру банківських балансів. За таких умов ефективне управління активами і пасивами стає одним із ключових чинників забезпечення стабільної прибутковості банківського сектору та підтримання фінансової безпеки держави.

Теоретичні та практичні аспекти управління активами і пасивами банків досліджувалися у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теорії банківського менеджменту та управління прибутковістю банків зробили такі вчені, як О. Дзюблюк [7], Л. Жердецька [8-9], А. Мороз, М. Савлук, М. Пуховкіна [28], В. Міщенко [27], Л. Примостка [35-36], І. Парасій-Варгуненко [33], О. Шварц [43-44] та інші. Водночас динамічність сучасного фінансового середовища, зміна структури банківських ресурсів, зростання ролі цифрових технологій та нові ризики функціонування банківської системи зумовлюють необхідність подальшого дослідження впливу структури активів і пасивів на формування прибутковості банківських установ.

Особливий науковий та практичний інтерес становить дослідження

діяльності ПриватБанку як найбільшого системно важливого банку України, який відіграє провідну роль у забезпеченні стабільності вітчизняної банківської системи. Аналіз особливостей формування структури його активів і пасивів дозволяє виявити закономірності впливу балансової політики на фінансові результати банку та сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності управління ресурсами.

Метою бакалаврської роботи є дослідження впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації структури балансу з метою підвищення ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк».

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити економічну сутність активів, пасивів та прибутковості банку;
- узагальнити теоретичні підходи до оцінювання впливу структури активів і пасивів на фінансові результати банків;
- проаналізувати структуру та динаміку активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк»;
- здійснити оцінку показників прибутковості банку та визначити основні чинники їх формування;
- дослідити залежність прибутковості банку від структури активів і пасивів із використанням економіко-статистичних методів аналізу;
- виявити проблемні аспекти управління активами і пасивами банку;
- обґрунтувати напрями оптимізації структури активів і пасивів для підвищення прибутковості банку.

Об'єктом дослідження є процес формування та управління активами і пасивами комерційного банку.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування структури активів і пасивів банку та їх впливу на показники прибутковості.

У процесі дослідження використано такі методи: діалектичний метод наукового пізнання, методи аналізу та синтезу, порівняння, групування,

коефіцієнтний аналіз, горизонтальний і вертикальний аналіз, економіко-статистичні методи, методи економіко-математичного моделювання, графічний та табличний методи представлення результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Національного банку України, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали міжнародних фінансових організацій та аналітичні публікації з питань функціонування банківської системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення структури активів і пасивів банку з метою підвищення рівня його прибутковості, фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 54 сторінки, з них на основну частину припадає 40 сторінок, у роботі наочний матеріал зібрано у 16 таблиць та 3 рисунки, 1 додаток розміщено на одній сторінці, список використаних джерел налічує 48 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКУ

1.1. Економічна суть активів, пасивів та прибутковості банку

Банківська система є одним із ключових елементів фінансового механізму держави, забезпечуючи перерозподіл фінансових ресурсів між економічними суб'єктами та сприяючи ефективному функціонуванню національної економіки. Результативність діяльності банківських установ значною мірою визначається якістю управління їхніми активами та пасивами, оскільки саме ці складові формують основу фінансового потенціалу банку, впливають на рівень ризиків, ліквідність, платоспроможність та прибутковість. У сучасних умовах посилення конкуренції на фінансовому ринку та зростання регуляторних вимог особливого значення набуває дослідження економічної сутності активів, пасивів та прибутковості банку як взаємопов'язаних категорій банківського менеджменту.

У науковій літературі поняття активів банку розглядається як одна з фундаментальних категорій банківської діяльності. З позиції бухгалтерського підходу активи являють собою ресурси, контрольовані установою в результаті минулих подій, використання яких у майбутньому забезпечить отримання економічних вигід. Водночас економічний підхід трактує активи ширше – як сукупність фінансових вкладень і майнових прав банку, що формуються в процесі здійснення активних операцій та виступають джерелом формування доходів.

Особливістю банківських активів є їх безпосередня участь у процесі створення прибутку. На відміну від підприємств реального сектору економіки, де значна частка активів представлена основними засобами та виробничими запасами, у банківських установах переважають фінансові активи, які генерують дохід через кредитування, інвестування та проведення інших фінансових операцій. Саме тому структура активів безпосередньо визначає рівень дохідності

банку та його конкурентоспроможність на фінансовому ринку.

Економічна сутність активів банку проявляється через виконання низки важливих функцій. По-перше, активи забезпечують отримання процентних та непроцентних доходів. По-друге, вони формують основу ліквідності банківської установи. По-третє, структура активів визначає рівень ризиковості діяльності банку та його здатність протистояти негативним змінам зовнішнього середовища.

У практиці банківського менеджменту активи прийнято класифікувати за різними критеріями. За рівнем ліквідності виділяють високоліквідні, ліквідні та низьколіквідні активи. За ступенем ризику активи поділяють на безризикові, низькоризикові, середньоризикові та високоризикові. За рівнем доходності розрізняють дохідні та недохідні активи. Найбільшу частку в структурі активів комерційних банків зазвичай займають кредитні операції, інвестиції в цінні папери, міжбанківські розміщення коштів та грошові активи.

Водночас формування активів неможливе без наявності відповідної ресурсної бази, яка представлена пасивами банку. Пасиви є джерелом фінансування активних операцій та визначають масштаби діяльності банківської установи. Саме тому в сучасній економічній науці активи та пасиви розглядаються як взаємозалежні категорії, що утворюють єдину систему управління банківським балансом.

У найбільш загальному розумінні пасиви банку являють собою сукупність власних, залучених та запозичених коштів, які використовуються для здійснення банківських операцій. Економічна природа пасивів полягає у формуванні ресурсного потенціалу банку, необхідного для проведення кредитних, інвестиційних та розрахункових операцій. Якщо активи характеризують напрями розміщення ресурсів, то пасиви відображають джерела їх формування.

Особливе місце в структурі пасивів займає власний капітал банку. Він виступає фінансовою основою діяльності установи, забезпечує покриття можливих збитків та виконує захисну функцію щодо вкладників і кредиторів. Крім того, достатній рівень капіталізації є важливим чинником підтримання

фінансової стійкості та дотримання нормативних вимог регулятора.

Основну частину ресурсної бази сучасних банків становлять залучені кошти клієнтів, представлені депозитами фізичних та юридичних осіб. Саме депозитні ресурси забезпечують стабільність функціонування банку та створюють передумови для розширення активних операцій. Разом із тим надмірна залежність від окремих джерел фінансування може підвищувати ризики ліквідності та негативно впливати на фінансову стійкість банківської установи.

З погляду управління прибутковістю особливого значення набуває оптимальність структури пасивів. Формування ресурсної бази супроводжується певними витратами, насамперед процентними. Відповідно, вартість залучених ресурсів безпосередньо впливає на величину процентної маржі та фінансовий результат діяльності банку. Чим ефективніше банк формує структуру своїх пасивів, тим вищими є його можливості щодо отримання стабільного прибутку.

Логічним результатом взаємодії активів і пасивів виступає прибутковість банку. У сучасній економічній науці прибутковість розглядається як узагальнююча характеристика ефективності діяльності банківської установи, що відображає здатність генерувати прибуток на основі наявних ресурсів та здійснюваних операцій. На відміну від абсолютного показника прибутку, який характеризує фінансовий результат у грошовому вираженні, прибутковість дає змогу оцінити ефективність використання активів, капіталу та інших ресурсів банку.

Прибутковість банківської діяльності формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх належать структура активів і пасивів, якість кредитного портфеля, ефективність управління витратами, рівень капіталізації та політика ризик-менеджменту. Серед зовнішніх факторів найбільш вагомими є макроекономічна ситуація, рівень інфляції, процентна політика центрального банку, конкурентне середовище та регуляторні вимоги.

У міжнародній банківській практиці для оцінювання прибутковості використовують систему відносних показників, серед яких особливе значення мають рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE) та

чиста процентна маржа (NIM). Показник ROA характеризує ефективність використання сукупних активів банку для отримання прибутку, тоді як ROE демонструє рівень дохідності вкладеного акціонерами капіталу. Чиста процентна маржа відображає результативність трансформації залучених ресурсів у дохідні активи та є одним із ключових індикаторів ефективності банківського бізнесу.

Таким чином, активи, пасиви та прибутковість банку утворюють єдину систему взаємопов'язаних економічних категорій. Активи забезпечують формування доходів, пасиви створюють ресурсну основу для здійснення банківських операцій, а прибутковість виступає інтегральним показником ефективності використання наявних ресурсів. Відповідно, досягнення високого рівня прибутковості банку залежить не лише від обсягу активів чи пасивів, а насамперед від оптимальності їх структури, збалансованості між дохідністю, ризиком та ліквідністю, що визначає необхідність подальшого дослідження механізмів впливу структури активів і пасивів на фінансові результати банківської діяльності.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування сутності активів, пасивів та прибутковості банку

Автор	Визначення	Переваги підходу	Обмеження підходу
1	2	3	4
Л. Примостка	Активи банку – це розміщені банком ресурси з метою отримання доходу та забезпечення ліквідності	Акцент на функціональному призначенні активів	Недостатньо враховано ризиковий аспект
О. Дзюблук	Активи банку є результатом розміщення мобілізованих ресурсів у різні види фінансових інструментів	Відображено зв'язок між активними та пасивними операціями	Менше уваги приділено управлінському аспекту
А. Мороз	Пасиви банку являють собою сукупність власних, залучених і запозичених коштів, що забезпечують здійснення банківських операцій	Комплексний підхід до структури ресурсної бази	Не враховано вартість формування ресурсів
В. Міщенко	Пасиви є джерелом формування фінансового потенціалу банку та визначають масштаби його діяльності	Відображено стратегічну роль пасивів	Недостатньо розкрито вплив на прибутковість

Продовження табл.1.1

1	2	3	4
М. Савлук	Прибутковість характеризує ефективність використання ресурсів банку в процесі отримання прибутку	Поєднання категорій прибутку та ефективності	Потребує деталізації механізму формування
Мещеряков А.А. Лисяк Л.В.	Активи банку є інструментом генерування доходів за умови прийнятного рівня ризику	Враховано концепцію «дохідність-ризик»	Недостатньо уваги ліквідності
Тарасевич Н.В.	Управління активами та пасивами є процесом досягнення балансу між прибутковістю, ліквідністю та ризиком	Системний підхід до діяльності банку	Більше уваги процесу, ніж сутності категорій
Парасій-Вергуненко І. М.	Прибутковість банку визначається здатністю ефективно трансформувати залучені ресурси у дохідні активи	Відображено взаємозв'язок активів і пасивів	Недостатньо враховано роль капіталу

Джерело: узагальнено на основі [7; 26-28; 33; 35-36; 42]

Проведений аналіз наукових підходів свідчить про відсутність єдиного трактування економічної сутності активів, пасивів та прибутковості банку. Вітчизняні науковці переважно акцентують увагу на ресурсному та функціональному аспектах досліджуваних категорій, тоді як зарубіжні дослідники значну увагу приділяють взаємозв'язку між дохідністю, ризиком і ліквідністю. Спільною рисою більшості підходів є розуміння активів як інструменту генерування доходів, пасивів як джерела ресурсного забезпечення банківської діяльності та прибутковості як інтегрального показника ефективності використання наявних ресурсів.

Разом із тим сучасні умови функціонування банківської системи, що характеризуються високим рівнем невизначеності, цифровізацією фінансових послуг та посиленням регуляторних вимог, потребують більш комплексного підходу до трактування зазначених економічних категорій. У зв'язку з цим доцільно розглядати активи та пасиви не ізольовано, а як взаємопов'язані елементи єдиної системи управління банківським балансом, результативність функціонування якої знаходить своє відображення у показниках прибутковості.

На підставі проведеного дослідження пропонується авторський підхід до

визначення досліджуваних категорій. Так, активи банку доцільно визначати як сукупність контрольованих банком фінансових ресурсів і майнових прав, сформованих у результаті активних операцій та призначених для отримання майбутніх економічних вигід за умови забезпечення належного рівня ліквідності й прийнятного рівня ризику.

Пасиви банку пропонується трактувати як систему власних, залучених і запозичених ресурсів, що формують фінансову основу діяльності банку та забезпечують можливість здійснення активних операцій з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей розвитку.

Прибутковість банку, на нашу думку, являє собою комплексну характеристику ефективності діяльності банківської установи, яка відображає здатність трансформувати наявні активи та пасиви у фінансовий результат за умови забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та дотримання прийнятного рівня ризику.

Запропоновані визначення, на відміну від традиційних підходів, враховують не лише ресурсну природу активів і пасивів, але й їхню роль у забезпеченні збалансованого розвитку банку через одночасне досягнення цілей прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості.

1.2. Теоретичні аспекти впливу структури активів і пасивів на фінансові результати банку

В умовах сучасного розвитку банківської системи питання забезпечення стабільної прибутковості набуває стратегічного значення для діяльності комерційних банків. Фінансові результати банківської установи формуються під впливом багатьох чинників, серед яких ключову роль відіграє структура активів і пасивів. Саме від ефективності формування та управління складовими банківського балансу залежить здатність банку генерувати прибуток,

підтримувати належний рівень ліквідності, виконувати нормативні вимоги регулятора та забезпечувати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

У сучасній теорії банківського менеджменту активи і пасиви розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиної фінансової системи банку. Такий підхід знайшов відображення в концепції управління активами та пасивами, відповідно до якої фінансові результати банку залежать не лише від ефективності окремих активних чи пасивних операцій, а й від ступеня їх збалансованості між собою. Основним завданням ALM є досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю, ризиком та ліквідністю шляхом узгодження структури активів і джерел їх фінансування [33, с.85].

Взаємозв'язок активних і пасивних операцій має об'єктивний економічний характер. Пасивні операції формують ресурсну базу банку, тоді як активні операції забезпечують розміщення залучених ресурсів та генерування доходів. Отже, пасиви визначають потенційні можливості банку щодо здійснення активних операцій, а активи забезпечують отримання фінансового результату, необхідного для покриття вартості ресурсів і формування прибутку.

Економічний механізм формування прибутку банку ґрунтується на трансформації ресурсів, залучених через пасивні операції, у дохідні активи. Банк акумулює тимчасово вільні кошти фізичних і юридичних осіб, а також використовує власний капітал і запозичені ресурси для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій. Різниця між доходами від розміщення коштів та витратами на їх залучення формує основну частину прибутку банку [40, с.118].

Відповідно, прибутковість банківської діяльності значною мірою залежить від структури активів. Зростання частки дохідних активів, насамперед кредитного портфеля та інвестицій у цінні папери, за інших рівних умов сприяє збільшенню доходів банку. Водночас надмірна концентрація активів у високодохідних сегментах може супроводжуватися підвищенням кредитного, ринкового або процентного ризику. Тому максимізація прибутковості не може

розглядатися як самостійна ціль без урахування ризикової складової діяльності банку.

Не менш важливим фактором формування фінансових результатів виступає структура пасивів банку. Залучення ресурсів супроводжується відповідними витратами, які безпосередньо впливають на величину процентної маржі та чистого прибутку. Найбільш стабільним джерелом ресурсів традиційно вважаються кошти клієнтів, однак їх вартість залежить від ринкової кон'юнктури, рівня конкуренції та монетарної політики центрального банку [24, с.180].

Власний капітал банку є найдорожчим джерелом фінансування, проте саме він забезпечує фінансову стійкість установи та виконує захисну функцію щодо вкладників і кредиторів. З іншого боку, надмірне нарощування частки капіталу може призводити до зниження показника рентабельності власного капіталу (ROE), оскільки прибуток розподіляється на більшу величину власних коштів. Таким чином, управління структурою пасивів передбачає пошук оптимального співвідношення між власними та залученими ресурсами [9, с.65].

Наукові дослідження свідчать, що одним із найважливіших каналів впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку є чиста процентна маржа. Вона характеризує ефективність трансформації залучених ресурсів у дохідні активи та визначається співвідношенням між процентними доходами та процентними витратами. Зростання частки високодохідних активів або зниження вартості ресурсної бази сприяє підвищенню чистої процентної маржі та покращенню фінансових результатів банку [4].

Теоретичне обґрунтування впливу структури активів і пасивів на прибутковість базується також на концепції співвідношення ризику та дохідності. Згідно з цією концепцією, більш високий рівень очікуваної дохідності, як правило, супроводжується підвищеним рівнем ризику. Для банків це означає необхідність пошуку компромісу між максимізацією прибутку та забезпеченням фінансової стійкості [1, с.115].

Особливого значення у цьому контексті набуває управління ризиками формування активів і пасивів. Одним із найбільш суттєвих є кредитний ризик, який виникає внаслідок можливого невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком. Оскільки кредитний портфель зазвичай становить найбільшу частку активів банківської установи, погіршення його якості безпосередньо впливає на рівень прибутковості через зростання резервів під кредитні збитки та скорочення процентних доходів.

Важливим чинником впливу на фінансові результати є процентний ризик. Його виникнення пов'язане з невідповідністю строків та умов переоцінки активів і пасивів. Якщо вартість залучених ресурсів зростає швидше, ніж доходність активів, це призводить до скорочення процентної маржі та погіршення фінансових результатів банку.

Суттєвий вплив на прибутковість має також ризик ліквідності, який виникає через незбалансованість строків погашення активів та зобов'язань. Недостатній рівень ліквідності може змусити банк залучати дорогі ресурси або реалізовувати активи на не вигідних умовах, що негативно позначається на рівні прибутковості.

Крім того, у сучасних умовах зростає значення ринкового ризику, пов'язаного зі зміною вартості фінансових інструментів, валютного ризику, операційного ризику та системного ризику, обумовленого макроекономічною нестабільністю. Особливо актуальними зазначені ризики стали для банківської системи України в умовах воєнного стану, коли зміни процентних ставок, інфляційні процеси та коливання фінансових ринків безпосередньо впливають на структуру активів і пасивів банків [36, с.120].

З позицій сучасної теорії банківського менеджменту прибутковість банку є результатом комплексної взаємодії структури активів, структури пасивів та рівня ризиків, які супроводжують їх формування. Оптимальна структура балансу повинна забезпечувати не лише максимізацію доходів, але й підтримання достатнього рівня ліквідності, фінансової стійкості та відповідності регуляторним вимогам. Саме тому ефективне управління активами і пасивами

виступає одним із ключових факторів забезпечення довгострокової конкурентоспроможності банківської установи.

Таким чином, теоретичний аналіз свідчить, що прибутковість банку формується під впливом складної системи взаємозв'язків між активними та пасивними операціями. Структура активів визначає потенціал генерування доходів, структура пасивів впливає на вартість ресурсної бази, а ризики, що супроводжують їх формування, визначають рівень фінансової стійкості та кінцевий фінансовий результат. Відповідно, оцінювання впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку потребує комплексного підходу, який поєднує аналіз дохідності, ризиків та ефективності управління ресурсами.

На рис.1.1. подано механізм впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку

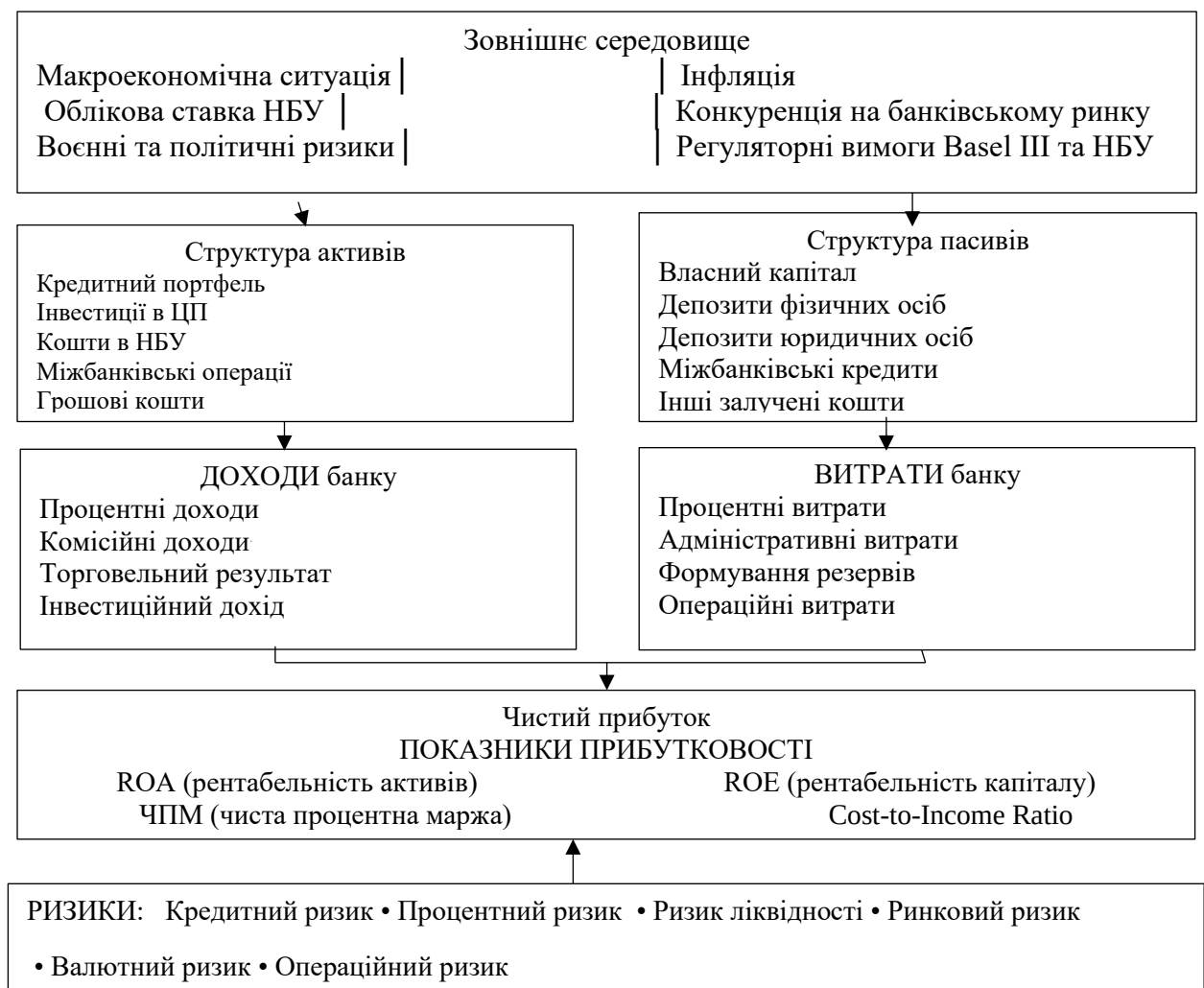


Рис.1.1. Механізм впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку [22; 25; 26; 33]

Отже, прибутковість банку формується під впливом складної системи взаємозв'язків між активами, пасивами та ризиками банківської діяльності. Активи визначають потенціал отримання доходів, тоді як пасиви формують ресурсну базу та вартість залучених коштів. Ефективність трансформації ресурсів у дохідні активи, збалансованість структури балансу та належний рівень управління ризиками є ключовими передумовами забезпечення стабільного фінансового результату та зростання показників прибутковості банку.

Таблиця 1.2

Теоретичний вплив структури активів і пасивів на показники прибутковості банку

Елемент структури балансу	Очікуваний вплив на ROA	Очікуваний вплив на ROE	Основні ризики
Зростання частки кредитного портфеля	Позитивний	Позитивний	Кредитний ризик
Зростання частки інвестицій у державні цінні папери	Помірно позитивний	Помірно позитивний	Процентний ризик
Зростання частки високоліквідних активів	Нейтральний або негативний	Нейтральний або негативний	Втрата доходності
Зростання частки проблемних кредитів	Негативний	Негативний	Кредитний ризик
Зростання частки власного капіталу	Нейтральний або позитивний	Може знижувати ROE	Ризик недостатнього фінансового важеля
Зростання частки депозитів фізичних осіб	Позитивний	Позитивний	Ризик відтоку депозитів
Зростання частки строкових депозитів	Позитивний	Позитивний	Зростання вартості ресурсів
Зростання частки міжбанківських запозичень	Короткостроково позитивний	Позитивний	Ризик рефінансування
Зростання частки дорогих ресурсів	Негативний	Негативний	Скорочення процентної маржі
Зростання чистої процентної маржі	Суттєво позитивний	Суттєво позитивний	Процентний ризик

Джерело: узагальнено на основі [7; 26-28; 33; 35-36; 42]

Проведений теоретичний аналіз свідчить, що окремі елементи структури

активів і пасивів мають неоднаковий вплив на показники прибутковості банку. Зростання частки кредитного портфеля, інвестицій у цінні папери та стабільних депозитних ресурсів загалом сприяє підвищенню рівня ROA та ROE, тоді як надмірна концентрація ліквідних активів або дорогих джерел фондування може стримувати зростання фінансових результатів. Водночас підвищення прибутковості супроводжується збільшенням рівня ризиків, що підтверджує необхідність забезпечення оптимального балансу між дохідністю, ліквідністю та фінансовою стійкістю банку.

Таблиця 1.3

Характеристика основних ризиків формування активів і пасивів банку та їх вплив на прибутковість

Вид ризику	Джерело виникнення	Вплив на активи та пасиви	Наслідки для прибутковості
Кредитний ризик	Невиконання позичальниками своїх зобов'язань	Погіршення якості кредитного портфеля, зростання резервів	Зниження чистого прибутку та ROA
Процентний ризик	Зміна ринкових процентних ставок	Незбалансованість доходності активів і вартості пасивів	Скорочення процентної маржі
Ризик ліквідності	Невідповідність строків активів і зобов'язань	Дефіцит ліквідних коштів	Зростання витрат на залучення ресурсів
Валютний ризик	Коливання валютних курсів	Переоцінка валютних активів і пасивів	Можливі збитки від курсових різниць
Ринковий ризик	Зміна вартості фінансових інструментів	Зниження вартості інвестиційного портфеля	Скорочення інвестиційних доходів
Операційний ризик	Помилки персоналу, технічні збої, шахрайство	Додаткові витрати та втрати	Зменшення фінансового результату
Репутаційний ризик	Втрата довіри клієнтів	Відтік депозитів та клієнтської бази	Скорочення ресурсної бази та доходів

Джерело: узагальнено на основі [4; 19; 26-28; 33; 35-36; 42]

Аналіз основних ризиків формування активів і пасивів дозволяє зробити висновки, що прибутковість банку залежить не лише від обсягів та структури ресурсів, а й від ефективності системи ризик-менеджменту. Найбільш вагомий

вплив на фінансові результати мають кредитний, процентний та ризик ліквідності, оскільки саме вони безпосередньо впливають на якість активів, величину процентної маржі та здатність банку виконувати свої зобов'язання. В умовах сучасних макроекономічних викликів, високої волатильності фінансових ринків та воєнних ризиків забезпечення належного рівня управління ризиками виступає необхідною умовою підтримання стабільної прибутковості та фінансової стійкості банківської установи.

Важливе місце в теорії управління прибутковістю банку займають стратегії формування та управління активами і пасивами. Їх основною метою є досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю, ліквідністю та ризиком, що дозволяє забезпечити довгострокову фінансову стійкість банківської установи.

У сучасній банківській практиці виділяють кілька базових стратегій управління активами та пасивами. Найбільш консервативною є стратегія підтримання високої ліквідності, яка передбачає формування значної частки високоліквідних активів та утримання достатнього обсягу резервів. Основною перевагою цієї стратегії є забезпечення високої платоспроможності банку та здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами. Водночас надмірна концентрація ресурсів у низькодохідних активах призводить до скорочення процентних доходів і, відповідно, зниження показників прибутковості.

Протилежною є стратегія максимізації дохідності, яка базується на збільшенні частки високодохідних активів, насамперед кредитного портфеля та інвестиційних вкладень. Реалізація такої стратегії сприяє зростанню процентних доходів і рентабельності активів, однак супроводжується підвищенням кредитного, процентного та ринкового ризиків. У разі погіршення економічної ситуації надмірна концентрація активів у ризикових сегментах може негативно вплинути на фінансову стійкість банку.

Найбільш поширеною в сучасній банківській практиці є стратегія збалансованого управління активами і пасивами, її суть сутність полягає в узгодженні строків, обсягів та вартості активів і пасивів з метою забезпечення

стабільного рівня прибутковості при прийнятному рівні ризику. Саме дана стратегія лежить в основі сучасних підходів до управління банківським балансом та відповідає вимогам міжнародних стандартів банківського регулювання.

Особливе значення для формування прибутковості банку має стратегія управління процентною маржею. Вона передбачає підтримання оптимальної різниці між доходністю активних операцій та вартістю залучених ресурсів. Практична реалізація цієї стратегії пов'язана з удосконаленням депозитної політики, диверсифікацією джерел фондування та підвищенням ефективності кредитної діяльності. Окремим напрямом є стратегія диверсифікації активів і пасивів. Її метою виступає зниження концентрації ризиків шляхом розподілу ресурсів між різними групами позичальників, фінансовими інструментами, секторами економіки та джерелами залучення коштів. Диверсифікація сприяє підвищенню стійкості банку до несприятливих змін ринкової кон'юнктури та забезпечує більш стабільне формування фінансових результатів.

У сучасних умовах цифровізації фінансового сектору дедалі більшого поширення набуває стратегія оптимізації структури балансу на основі ризик-орієнтованого підходу. Її реалізація передбачає використання сучасних методів аналізу даних, прогнозування ризиків та оцінки ефективності окремих напрямів розміщення й залучення ресурсів. Такий підхід дозволяє підвищити якість управлінських рішень та забезпечити зростання прибутковості банку в довгостроковому періоді. Отже, вибір стратегії управління активами та пасивами безпосередньо впливає на рівень прибутковості банку. Ефективна стратегія повинна забезпечувати баланс між прагненням до максимізації прибутку, підтриманням необхідного рівня ліквідності та мінімізацією ризиків. Саме тому сучасна практика банківського менеджменту орієнтована на комплексне управління структурою балансу, що дозволяє досягати стійких фінансових результатів навіть в умовах високої економічної невизначеності.

Таким чином, прибутковість банку формується під впливом структури його активів і пасивів, які визначають рівень доходів, вартість ресурсної бази та величину ризиків. Збільшення частки дохідних активів здатне забезпечити

зростання фінансових результатів лише за умови підтримання належної якості кредитного портфеля та достатнього рівня ліквідності. Водночас структура пасивів визначає вартість ресурсів, фінансову стійкість та можливості банку щодо здійснення активних операцій. Отже, ефективне управління активами і пасивами є ключовою передумовою забезпечення стабільної прибутковості банку

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ
АТ КБ «ПРИВАТБАНК» У 2022-2025 РОКАХ

2.1. Аналіз структури та динаміки активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк»

Аналіз структури активів і пасивів банку є ключовим етапом оцінювання його фінансової стійкості, прибутковості та здатності ефективно трансформувати залучені ресурси у дохідні активи. Для АТ КБ «ПриватБанк» така оцінка має особливе значення, оскільки банк є одним із системно важливих учасників банківського сектору України, має значну клієнтську базу та суттєвий вплив на загальну динаміку активів, зобов'язань і фінансових результатів банківської системи.

Дослідження проведено за 2022–2025 рр., що дозволяє охопити період функціонування банку в умовах повномасштабної війни, підвищених макрофінансових ризиків, змін процентного середовища та трансформації структури банківських балансів.

Таблиця 2.1

Динаміка основних показників активів АТ КБ «ПриватБанк»
у 2022–2025 рр., млрд грн [31;41; 48]

Показник	2022	2023	2024	2025
Загальні активи, усього	737,4	879,8	956,7	941,1
Чисті активи	549,7	686,6	771,8	904,3
Грошові кошти та їх еквіваленти	40,6	79,6	91,1	104,3
Кредити та заборгованість клієнтів	71,4	95,6	117,0	160,8
Цінні папери за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	143,9	171,5	204,2	217,3
Цінні папери за амортизованою собівартістю	100,2	133,8	138,7	190,5
Довідково: ОВДП	235,9	255,7	339,9	374,9
Усього резервів	-187,7	-193,2	-184,9	-36,8

Дані табл. 2.1 свідчать, що протягом 2022–2025 рр. активи ПриватБанку зросли з 737,4 млрд грн до 941,1 млрд грн, тобто на 203,7 млрд грн, або на 27,6%. Водночас найбільш показовою є динаміка чистих активів, які збільшилися з 549,7 млрд грн у 2022 р. до 904,3 млрд грн у 2025 р., тобто на 64,5%. Це свідчить про суттєве покращення якості балансу банку та зменшення впливу резервів на загальну величину активів.

Особливо помітним є зростання кредитного портфеля: з 71,4 млрд грн у 2022 р. до 160,8 млрд грн у 2025 р., тобто більш ніж удвічі. Така динаміка свідчить про поступове відновлення кредитної активності банку навіть в умовах воєнних ризиків. Водночас значну роль у структурі активів ПриватБанку продовжують відігравати інвестиції в цінні папери, зокрема ОВДП. Обсяг ОВДП зріс із 235,9 млрд грн у 2022 р. до 374,9 млрд грн у 2025 р., що свідчить про високу роль державних боргових інструментів у формуванні дохідної бази банку.

Таблиця 2.2

Структура активів АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2025 рр.,
% до загальних активів

Показник	2022	2023	2024	2025
Грошові кошти та їх еквіваленти	5,5	9,1	9,5	11,1
Кредити та заборгованість клієнтів	9,7	10,9	12,2	17,1
Цінні папери за справедливою вартістю	19,5	19,5	21,3	23,1
Цінні папери за амортизованою собівартістю	13,6	15,2	14,5	20,2
ОВДП	32,0	29,1	35,5	39,8
Чисті активи до загальних активів	74,5	78,0	80,7	96,1

Джерело: [31;41; 48]

Структурний аналіз активів демонструє поступову зміну моделі розміщення ресурсів ПриватБанку. Якщо у 2022 р. частка кредитів у загальних активах становила лише 9,7%, то у 2025 р. вона зросла до 17,1%. Це свідчить про посилення ролі кредитних операцій у формуванні доходів банку. Разом із тим частка ОВДП у структурі активів залишається дуже високою - 39,8% у 2025 р. Така структура забезпечує банку відносно стабільний процентний дохід і нижчий рівень кредитного ризику, однак одночасно посилює залежність

прибутковості від процентної політики держави та дохідності державних цінних паперів.

Зростання частки грошових коштів та їх еквівалентів із 5,5% у 2022 р. до 11,1% у 2025 р. свідчить про підтримання банком високого рівня ліквідності. В умовах воєнного стану така політика є виправданою, оскільки забезпечує здатність банку своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами. Водночас надмірна частка ліквідних активів може обмежувати потенціал дохідності, адже такі активи зазвичай мають нижчу прибутковість порівняно з кредитними та інвестиційними інструментами.

- ↓ 2022: домінування ОВДП та цінних паперів при низькій частці кредитів
- ↓ 2023: зростання ліквідності та поступове нарощування кредитного портфеля
- ↓ 2024: посилення ролі ОВДП і стабілізація кредитної активності
- ↓ 2025: зростання частки кредитів, цінних паперів і чистих активів

Рис. 2.1. Зміна структури активів ПриватБанку у 2022–2025 рр.

Джерело: [31; 41; 48]

Загалом структура активів ПриватБанку у 2022–2025 рр. характеризується поєднанням консервативної та дохідної моделей управління. З одного боку, банк утримує значний портфель державних цінних паперів та високоліквідних активів, що знижує ризик ліквідності. З іншого боку, поступове зростання кредитного портфеля свідчить про прагнення посилити роль традиційних банківських операцій у формуванні прибутку.

Не менш важливим є аналіз структури пасивів, оскільки саме джерела формування ресурсів визначають вартість фондування банку та його можливості щодо здійснення активних операцій.

Протягом досліджуваного періоду ресурсна база ПриватБанку суттєво зросла. Обсяг коштів клієнтів збільшився з 464,9 млрд грн у 2022 р. до 719,0 млрд грн у 2025 р., тобто на 54,7%. Така динаміка свідчить про високий рівень довіри

клієнтів до банку, а також про його системну роль у залученні заощаджень населення та коштів бізнесу.

Таблиця 2.3

Динаміка основних показників пасивів і власного капіталу АТ КБ
«ПриватБанк» у 2022–2025 рр., млрд грн

Показник	2022	2023	2024	2025
Усього зобов'язань	491,9	601,8	672,7	804,0
Кошти клієнтів	464,9	549,7	611,6	719,0
Кошти суб'єктів господарювання	130,3	157,3	172,3	194,4
Кошти фізичних осіб	333,9	391,5	438,0	523,4
Усього власного капіталу	57,8	84,8	99,1	100,3

Джерело: [31;41; 48]

Основним джерелом ресурсів ПриватБанку залишаються кошти фізичних осіб. Їх обсяг зріс із 333,9 млрд грн у 2022 р. до 523,4 млрд грн у 2025 р. Водночас кошти суб'єктів господарювання збільшилися зі 130,3 млрд грн до 194,4 млрд грн. Така структура ресурсної бази підтверджує універсальний характер бізнес-моделі банку, який одночасно обслуговує масовий роздрібний сегмент і корпоративних клієнтів.

Таблиця 2.4

Структура пасивів АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2025 рр., %

Показник	2022	2023	2024	2025
Кошти клієнтів у зобов'язаннях	94,5	91,3	90,9	89,4
Кошти фізичних осіб у коштах клієнтів	71,8	71,2	71,6	72,8
Кошти бізнесу у коштах клієнтів	28,0	28,6	28,2	27,0
Власний капітал до загальних активів	7,8	9,6	10,4	10,7

Джерело: [31;41; 48]

Структура пасивів ПриватБанку свідчить про високу залежність банку від клієнтського фондування. Частка коштів клієнтів у зобов'язаннях у 2022 р. становила 94,5%, а у 2025 р. — 89,4%. Незважаючи на певне зниження цього

показника, клієнтські кошти залишаються домінуючим джерелом ресурсів банку. Така структура має як переваги, так і ризики. З одного боку, широка депозитна база забезпечує банку стабільне фіндування. З іншого боку, висока частка коштів населення посилює значення репутаційного ризику та ризику ліквідності у разі погіршення очікувань клієнтів.

Позитивною тенденцією є зростання частки власного капіталу до загальних активів із 7,8% у 2022 р. до 10,7% у 2025 р. Це свідчить про посилення капіталізації банку та підвищення його здатності абсорбувати потенційні збитки. Водночас зростання капіталу може стримувати показник рентабельності власного капіталу, якщо темпи приросту прибутку є нижчими за темпи збільшення капітальної бази.

Таблиця 2.5

Порівняння АТ КБ «ПриватБанк» з банківською системою України за ключовими показниками, млрд грн

Показник	2022	2023	2024	2025
Активи банківської системи	2716,8	3311,3	3768,4	4181,6
Активи ПриватБанку	737,4	879,8	956,7	941,1
Частка ПриватБанку в активах системи, %	27,1	26,6	25,4	22,5
Зобов'язання банківської системи	2135,8	2649,0	3047,4	3537,8
Зобов'язання ПриватБанку	491,9	601,8	672,7	804,0
Частка ПриватБанку в зобов'язаннях системи, %	23,0	22,7	22,1	22,7
Власний капітал банківської системи	215,8	296,0	368,7	462,9
Власний капітал ПриватБанку	57,8	84,8	99,1	100,3
Частка ПриватБанку у власному капіталі системи, %	26,8	28,7	26,9	21,7

Джерело: [31;41; 48]

Порівняння АТ КБ «ПриватБанк» з банківською системою України

демонструє, що банк зберігає системну роль, хоча його частка в активах банківської системи поступово зменшилася з 27,1% у 2022 р. до 22,5% у 2025 р. Це може свідчити не про погіршення позицій банку, а про швидше зростання інших банківських установ або загальне розширення банківського сектору. Водночас частка ПриватБанку в зобов'язаннях системи залишається відносно стабільною — близько 22–23%, що підтверджує значущість банку як одного з найбільших центрів акумуляції клієнтських ресурсів.

Проведений аналіз структури та динаміки активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк» дозволив встановити, що протягом 2022–2025 рр. банк зберігав статус одного з ключових учасників банківської системи України та демонстрував високий рівень фінансової стійкості в умовах воєнного стану. Загальний обсяг активів банку за досліджуваний період зріс на 27,6%, а чисті активи – на 64,5%, що свідчить про покращення якості балансу та зміцнення фінансового потенціалу установи.

Структура активів ПриватБанку характеризується значною концентрацією у державних цінних паперах, частка яких у 2025 р. досягла 39,8% загального обсягу активів. Така модель забезпечує стабільність доходів та високий рівень ліквідності, проте водночас обмежує можливості отримання додаткового доходу від кредитних операцій. Позитивною тенденцією є поступове зростання кредитного портфеля, обсяг якого за досліджуваний період збільшився більш ніж удвічі, що свідчить про активізацію кредитної діяльності банку та розширення його ролі у фінансуванні економіки.

Аналіз структури пасивів показав, що основним джерелом формування ресурсної бази ПриватБанку залишаються кошти клієнтів, які у 2025 р. становили майже 90% усіх зобов'язань. При цьому домінуючу частку серед них займають кошти фізичних осіб, що підтверджує високий рівень довіри населення до банку. Водночас така структура ресурсної бази формує певні ризики концентрації фондування та залежності від поведінки вкладників. Позитивним фактором є також зростання власного капіталу та підвищення рівня капіталізації

банку, що сприяє зміцненню його фінансової стійкості та здатності покривати потенційні ризики.

Порівняння показників ПриватБанку з банківською системою України підтвердило його системну значущість, оскільки банк акумулює понад п'яту частину активів, зобов'язань та капіталу всієї банківської системи. Водночас результати дослідження свідчать про наявність окремих структурних дисбалансів, насамперед високої концентрації активів у державних цінних паперах та значної залежності пасивів від коштів населення.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що сформована структура активів і пасивів забезпечує ПриватБанку високий рівень ліквідності та фінансової стійкості, однак одночасно створює передумови для обмеження потенціалу прибутковості. Саме тому наступним етапом дослідження є оцінка впливу виявлених особливостей структури балансу на доходи, витрати та показники прибутковості банку.

2.2. Оцінка впливу структури активів і пасивів на показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк»

Прибутковість є одним із ключових показників ефективності діяльності банківської установи, оскільки відображає здатність банку генерувати фінансовий результат на основі наявних ресурсів та обраної моделі управління активами і пасивами. Саме прибутковість характеризує результативність використання активів, ефективність формування ресурсної бази та якість управлінських рішень у сфері банківського менеджменту.

У сучасних умовах функціонування банківської системи фінансові результати банків значною мірою залежать від структури їхніх активів і пасивів. Активи формують основу доходів банку через кредитні, інвестиційні та інші активні операції, тоді як пасиви визначають вартість ресурсів, необхідних для здійснення цих операцій. Відповідно, прибутковість банку є результатом

взаємодії дохідності активів, вартості залучених ресурсів, рівня ризиків та ефективності управління структурою балансу.

Результати аналізу, проведеного у підрозділі 2.1, засвідчили, що структура активів ПриватБанку характеризується значною часткою державних цінних паперів, поступовим зростанням кредитного портфеля та високим рівнем ліквідності, тоді як у структурі пасивів домінують кошти клієнтів, насамперед фізичних осіб. Такі особливості формування балансу безпосередньо впливають на обсяги процентних доходів, вартість ресурсної бази, величину чистого процентного доходу та кінцевий фінансовий результат банку.

З огляду на це доцільним є дослідження динаміки доходів, витрат і фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк», оцінка показників рентабельності активів і власного капіталу, а також визначення взаємозв'язку між структурою активів і пасивів та рівнем прибутковості банку. Такий аналіз дозволить встановити, які саме елементи структури балансу найбільшою мірою впливають на формування прибутку та визначають ефективність діяльності банківської установи.

Таблиця 2.6

Динаміка доходів, витрат і фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2025 рр., млрд грн [31;41; 48]

Показник	2022	2023	2024	2025
Процентні доходи	43,7	66,2	77,6	91,2
Процентні витрати	3,8	6,6	10,7	11,3
Чистий процентний дохід	39,9	59,6	66,9	79,9
Комісійні доходи	32,9	41,6	46,6	50,2
Комісійні витрати	12,5	17,2	18,8	22,3
Всього доходів	73,2	101,6	110,5	122,6
Адміністративні та інші операційні витрати	22,2	24,4	26,7	31,4
Всього витрат	38,6	28,9	29,5	34,7
Прибуток до оподаткування	34,7	72,8	81,0	88,0
Податок на прибуток	4,5	35,0	40,9	58,9
Чистий прибуток	30,2	37,8	40,1	29,1

Фінансові результати банку безпосередньо залежать від того, наскільки ефективно сформована структура його активів і пасивів. Активи визначають потенціал генерування доходів, тоді як пасиви формують вартість ресурсної бази. Відповідно, прибутковість банку є результатом взаємодії дохідності активних операцій, вартості залучених ресурсів, якості управління ризиками та рівня операційної ефективності.

Дані таблиці 2.6 свідчать, що процентні доходи ПриватБанку зросли з 43,7 млрд грн у 2022 р. до 91,2 млрд грн у 2025 р., тобто більш ніж удвічі. Така динаміка узгоджується зі змінами у структурі активів банку: зростанням кредитного портфеля, збільшенням вкладень у цінні папери та високою часткою ОВДП. Водночас процентні витрати також зросли — з 3,8 млрд грн до 11,3 млрд грн, що відображає подорожчання ресурсної бази в умовах високих процентних ставок.

Таблиця 2.7

Показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2025 рр., %

Показник	2022	2023	2024	2025
ROA, рентабельність активів	4,10	4,29	4,20	3,09
ROE, рентабельність власного капіталу	52,26	44,51	40,49	29,00
Чиста процентна маржа до загальних активів	5,41	6,78	6,99	8,49
Чиста процентна маржа до чистих активів	7,26	8,68	8,67	8,84
Процентні витрати до коштів клієнтів	0,81	1,20	1,75	1,57
Процентні доходи до загальних активів	5,92	7,53	8,11	9,69

Джерело: [31;41; 48]

Незважаючи на зростання процентних витрат, чистий процентний дохід збільшився з 39,9 млрд грн у 2022 р. до 79,9 млрд грн у 2025 р. Це означає, що дохідність активів банку зростала швидше, ніж вартість залучених ресурсів. Саме чистий процентний дохід став основним джерелом формування прибутковості ПриватБанку в досліджуваному періоді.

Водночас чистий прибуток банку мав нерівномірну динаміку. Він зріс із 30,2 млрд грн у 2022 р. до 40,1 млрд грн у 2024 р., однак у 2025 р. знизився до 29,1 млрд грн. Основним чинником такого зниження стало суттєве зростання витрат на податок на прибуток — до 58,9 млрд грн у 2025 р. Тобто операційна дохідність банку залишалася високою, однак чистий фінансовий результат був істотно скоригований податковим навантаженням.

Показники прибутковості підтверджують, що структура активів і пасивів ПриватБанку мала суттєвий вплив на фінансові результати. Рентабельність активів у 2022–2024 рр. залишалася на високому рівні — понад 4%, однак у 2025 р. знизилася до 3,09%. Зниження ROA відбулося не через падіння операційної дохідності, а переважно через зростання податкового навантаження та збільшення активної бази банку.

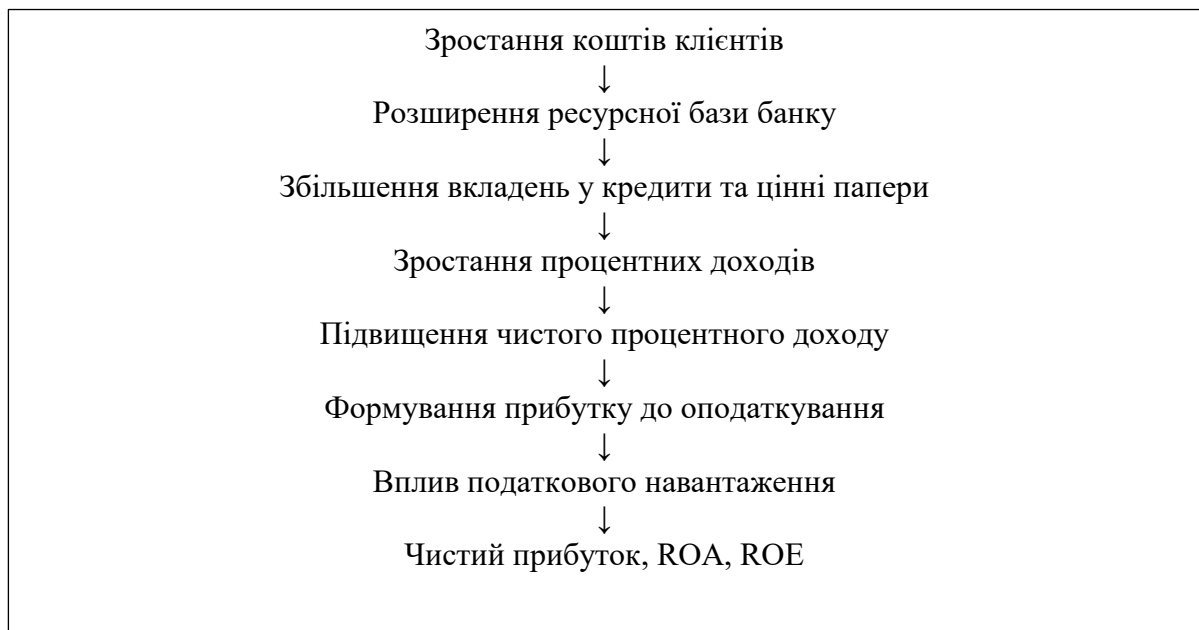


Рис. 2.2. Механізм впливу структури активів і пасивів ПриватБанку на прибутковість у 2022–2025 рр. [31;41; 48]

ROE знизився з 52,26% у 2022 р. до 29,00% у 2025 р. Така динаміка пояснюється двома чинниками: по-перше, зростанням власного капіталу банку, по-друге, зменшенням чистого прибутку у 2025 р. Водночас навіть за умов зниження ROE його рівень залишається високим, що свідчить про ефективне використання капіталу.

Особливо важливою є динаміка чистої процентної маржі. Її рівень до загальних активів зріс із 5,41% у 2022 р. до 8,49% у 2025 р. Це свідчить про підвищення ефективності трансформації ресурсів у процентні доходи. Отже, структура активів ПриватБанку, орієнтована на поєднання кредитного портфеля та значного обсягу державних цінних паперів, забезпечила зростання процентної дохідності.

Таким чином, у 2022–2025 рр. прибутковість ПриватБанку визначалася насамперед трьома групами факторів. Першою є структура активів, у якій зростала роль кредитного портфеля та цінних паперів. Другою є структура пасивів, де домінували кошти клієнтів, особливо фізичних осіб, що забезпечувало стабільну ресурсну базу. Третьою є податково-регуляторний фактор, який у 2025 р. істотно вплинув на кінцевий чистий прибуток банку.

Таблиця 2.8

Взаємозв'язок структури активів і пасивів із прибутковістю ПриватБанку

Фактор	Динаміка у 2022–2025 рр.	Вплив на прибутковість
Зростання кредитного портфеля	71,4 млрд грн → 160,8 млрд грн	Позитивний вплив через збільшення процентних доходів
Зростання вкладень в ОВДП	235,9 млрд грн → 374,9 млрд грн	Позитивний вплив через стабільний процентний дохід
Збільшення коштів клієнтів	464,9 млрд грн → 719,0 млрд грн	Позитивний вплив через розширення ресурсної бази
Зростання коштів фізичних осіб	333,9 млрд грн → 523,4 млрд грн	Посилення стабільності фондування, але збереження ризику відтоку коштів
Зростання власного капіталу	57,8 млрд грн → 100,3 млрд грн	Позитивно для стійкості, але стримує ROE
Зростання процентних витрат	3,8 млрд грн → 11,3 млрд грн	Негативний вплив через подорожчання ресурсів
Зростання чистого процентного доходу	39,9 млрд грн → 79,9 млрд грн	Суттєвий позитивний вплив на прибутковість
Зростання податку на прибуток	4,5 млрд грн → 58,9 млрд грн	Негативний вплив на чистий прибуток

Отже, фінансові результати ПриватБанку у 2022–2025 рр. значною мірою визначалися структурою його активів і пасивів. Зростання частки дохідних активів, насамперед кредитів і державних цінних паперів, забезпечило суттєве збільшення процентних доходів та чистої процентної маржі. Водночас домінування клієнтських коштів у пасивах дозволило банку зберегти стабільну ресурсну базу та підтримати активні операції. Разом із тим зростання процентних витрат, податкового навантаження та високої ролі державних цінних паперів формують потенційні ризики для майбутньої прибутковості банку.

Проведене дослідження підтвердило наявність тісного взаємозв'язку між структурою активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк» та показниками його прибутковості. Упродовж 2022–2025 рр. банк демонстрував високі фінансові результати, що забезпечувалося насамперед зростанням обсягів дохідних активів, збільшенням вкладень у державні цінні папери, розширенням кредитного портфеля та суттєвим приростом чистого процентного доходу. Водночас основним джерелом формування ресурсної бази залишалися кошти клієнтів, що дозволяло підтримувати необхідні обсяги активних операцій та забезпечувати стабільність фондування.

Результати аналізу показали, що сформована структура активів ПриватБанку сприяла зростанню процентних доходів і чистої процентної маржі, однак водночас характеризувалася високою концентрацією вкладень у державні цінні папери. Така модель забезпечує низький рівень ризику та стабільність доходів, проте може стримувати потенціал подальшого зростання прибутковості через обмеження кредитної активності. Крім того, значна залежність пасивів від коштів фізичних осіб підвищує чутливість ресурсної бази до змін ринкової кон'юнктури та поведінки вкладників.

Незважаючи на збереження високих значень показників ROA, ROE та чистої процентної маржі, у 2025 році спостерігається тенденція до зниження рентабельності активів і власного капіталу, що свідчить про необхідність підвищення ефективності використання ресурсів банку. Виявлені особливості

структури балансу, а також наявні резерви зростання прибутковості обумовлюють потребу в розробленні практичних заходів щодо вдосконалення управління активами і пасивами.

Підсумуємо, подальше підвищення прибутковості ПриватБанку потребує оптимізації структури його активів і пасивів, диверсифікації джерел доходів та фондування, удосконалення механізмів управління ризиками і процентною маржею. Саме тому в третьому розділі роботи буде обґрунтовано основні проблеми управління активами і пасивами банківських установ, досліджено зарубіжний досвід їх вирішення та розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності структури балансу АТ КБ «ПриватБанк».

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ І ПАСИВІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Проблеми та резерви підвищення ефективності управління активами і пасивами банку

У сучасних умовах розвитку банківської системи ефективне управління активами та пасивами виступає одним із ключових чинників забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності та прибутковості банківських установ. Від якості управління структурою балансу залежить здатність банку підтримувати оптимальне співвідношення між дохідністю, ризиком і ліквідністю, забезпечувати стабільність ресурсної бази та ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах зростання геополітичної нестабільності, посилення регуляторних вимог, цифровізації фінансового сектору та високої волатильності фінансових ринків.

Після світової фінансової кризи 2008 року підходи до управління активами і пасивами банків суттєво змінилися. Якщо раніше основний акцент робився на максимізації прибутковості активних операцій, то сучасна практика банківського менеджменту дедалі більше орієнтується на забезпечення збалансованого розвитку банку через комплексне управління ризиками, ліквідністю, капіталом і прибутковістю. Значну роль у формуванні нових підходів відіграли стандарти Basel III, які посилили вимоги до капіталу, ліквідності та стійкості банківських балансів [47].

У країнах Європейського Союзу одним із головних викликів останнього десятиліття стало забезпечення достатнього рівня прибутковості банків в умовах низьких процентних ставок. Це змусило банки активно диверсифікувати джерела доходів, розширювати комісійний бізнес, розвивати цифрові сервіси та

підвищувати ефективність використання активів. Водночас після підвищення процентних ставок у 2022–2024 роках європейські банки отримали додатковий імпульс до зростання чистого процентного доходу, однак одночасно зросли ризики ліквідності, процентного ризику та вартості ресурсної бази.

Досвід банків США також демонструє важливість збалансованого управління структурою активів і пасивів. Події навколо Silicon Valley Bank у 2023 році підтвердили, що навіть високий рівень капіталізації не гарантує фінансової стійкості за наявності суттєвих дисбалансів між строками активів і пасивів, високої концентрації ресурсної бази та недостатньої уваги до управління процентним ризиком. Унаслідок цього питання управління ліквідністю, диверсифікації джерел фондування та контролю процентного ризику набули ще більшого значення для банківського сектору [21, с.42].

У сучасних умовах управління активами і пасивами банку виходить за межі традиційного балансування обсягів залучених і розміщених ресурсів. Воно перетворюється на комплексну систему стратегічного фінансового менеджменту, метою якої є забезпечення стабільної прибутковості, достатньої ліквідності, прийнятного рівня ризику та відповідності регуляторним вимогам.

Для банків України проблематика управління активами і пасивами має власну специфіку, зумовлену наслідками повномасштабної війни. Підвищення кредитних ризиків, погіршення фінансового стану окремих позичальників, зміни поведінки вкладників, висока невизначеність макроекономічного середовища та необхідність підтримки ліквідності змусили банки переглянути підходи до формування структури своїх балансів [22, с.21].

На рівні банківської системи України можна виокремити кілька ключових проблем управління активами і пасивами. Першою є висока частка вкладень банків у державні цінні папери. Така модель дозволяє банкам отримувати відносно стабільний процентний дохід за нижчого рівня кредитного ризику, однак водночас обмежує активне кредитування бізнесу та домогосподарств. Надмірна орієнтація на державні боргові інструменти може формувати

залежність банківської прибутковості від бюджетної політики, процентних ставок та дохідності ОВДП [5].

Другою проблемою є недостатній рівень кредитування реального сектору економіки. В умовах війни банки об'єктивно посилили вимоги до позичальників, підвищили увагу до якості застави та платоспроможності клієнтів. Проте тривале збереження низької частки кредитів у структурі активів послаблює класичну функцію банків як фінансових посередників, які мають трансформувати заощадження у продуктивні інвестиції.

Третьою проблемою є висока залежність пасивів банків від коштів клієнтів, насамперед населення. З одного боку, така ресурсна база є природною для універсальних банків і забезпечує стійке фінансування. З іншого боку, концентрація пасивів у депозитах фізичних осіб підвищує чутливість банків до репутаційного ризику, інфляційних очікувань, зміни довіри до банківської системи та поведінкових реакцій вкладників.

Четвертою проблемою є зростання вартості ресурсної бази. Підвищення процентних ставок за депозитами збільшує процентні витрати банків і може негативно впливати на чисту процентну маржу. За таких умов прибутковість залежить не лише від дохідності активів, а й від здатності банку ефективно управляти строковістю, вартістю та стабільністю пасивів.

П'ятою проблемою є посилення процентного ризику. У періоди швидкої зміни облікової ставки та ринкових ставок банки можуть стикатися з невідповідністю між строками переоцінки активів і пасивів. Якщо вартість залучених ресурсів зростає швидше, ніж дохідність активів, це призводить до скорочення процентної маржі та зниження фінансових результатів.

Зарубіжний досвід свідчить, що провідні банківські системи світу дедалі більше орієнтуються на комплексне управління активами і пасивами через механізми ALM, стрес-тестування, управління процентним ризиком банківської книги, диверсифікацію джерел фінансування та посилення ролі непроцентних доходів. Зокрема, європейська практика демонструє, що після періоду високих процентних ставок банки отримували значну підтримку прибутковості від

чистого процентного доходу, однак у подальшому збереження прибутковості потребує розвитку комісійного бізнесу, управління витратами та диверсифікації джерел доходу.

Таблиця 3.1

Загальні проблеми управління активами і пасивами банків та резерви підвищення прибутковості

Проблема	Прояв у діяльності банків	Потенційний вплив на прибутковість	Резерв підвищення ефективності
Висока частка державних цінних паперів в активах	Зростання залежності доходів від ОВДП	Обмеження потенціалу кредитної дохідності	Поступова диверсифікація активів
Низька активність кредитування реального сектору	Обережна кредитна політика	Недоотримання процентних доходів	Розвиток кредитування МСБ та пріоритетних галузей
Висока залежність від депозитів населення	Концентрація ресурсної бази	Ризик відтоку коштів у разі втрати довіри	Диверсифікація джерел фондування
Зростання процентних витрат	Подорожчання депозитних ресурсів	Скорочення чистої процентної маржі	Оптимізація депозитної політики
Процентний ризик	Невідповідність строків переоцінки активів і пасивів	Зменшення процентного доходу	Управління GAP-розривами та ALM
Низька частка непроцентних доходів	Залежність від процентної маржі	Вразливість до зміни ставок	Розвиток комісійних та цифрових сервісів

Узагальнено на основі [31; 35-36; 41; 43-44; 45-46; 48].

З урахуванням міжнародного досвіду можна стверджувати, що резерви підвищення ефективності управління активами і пасивами банків полягають у переході від пасивного балансування ресурсів до активного ризик-орієнтованого управління структурою балансу. Такий підхід передбачає не лише нарощування дохідних активів, а й постійне оцінювання їхньої якості, строковості, ризиковості та впливу на капітал.

Для ПриватБанку зазначені проблеми мають конкретний прояв. За результатами проведеного у другому розділі аналізу встановлено, що у структурі активів банку значну частку займають ОВДП, які у 2025 р. становили 39,8% загальних активів. Така структура забезпечує стабільний процентний дохід, однак формує надмірну залежність банку від державних боргових інструментів.

Ще одним проблемним аспектом є відносно невисока частка кредитного портфеля у структурі активів. Попри зростання кредитів із 71,4 млрд грн у 2022 р. до 160,8 млрд грн у 2025 р., їх частка в активах у 2025 р. становила лише 17,1%. Це свідчить про наявність суттєвого резерву для посилення ролі кредитування у формуванні процентних доходів банку.

У структурі пасивів ПриватБанку домінують кошти клієнтів, передусім фізичних осіб. У 2025 р. частка коштів фізичних осіб у коштах клієнтів становила 72,8%. З одного боку, це підтверджує високий рівень довіри населення до банку, з іншого — підвищує залежність ресурсної бази від поведінки роздрібних вкладників.

Окремим викликом для ПриватБанку є зниження показників рентабельності. У 2025 р. ROA знизився до 3,09%, а ROE — до 29,00%. Незважаючи на те, що ці показники залишаються високими, їх спад свідчить про необхідність підвищення ефективності використання активів і капіталу.

Разом із наявними проблемами результати аналізу дозволяють виділити низку резервів підвищення ефективності управління активами та пасивами ПриватБанку (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Ключові проблеми управління активами і пасивами ПриватБанку

Виявлена проблема	Аналітичне підтвердження	Потенційний ризик	Резерв підвищення ефективності
1	2	3	4
Висока частка ОВДП	39,8% активів у 2025 р.	Залежність доходів від державних цінних паперів	Диверсифікація активів
Невисока частка кредитів	17,1% активів у 2025 р.	Обмеження потенціалу процентних доходів	Розширення якісного кредитування
Домінування коштів фізичних осіб	72,8% коштів клієнтів у 2025 р.	Ризик концентрації ресурсної бази	Залучення корпоративних і довгострокових ресурсів

Продовження табл.3.2

1	2	3	4
Зростання процентних витрат	3,8 млрд грн у 2022 р. → 11,3 млрд грн у 2025 р.	Тиск на процентну маржу	Оптимізація вартості фондування
Зниження ROA та ROE	ROA — 3,09%, ROE — 29,00% у 2025 р.	Зниження ефективності використання ресурсів	Підвищення дохідності активів та операційної ефективності

Отже, основними резервами підвищення ефективності управління активами і пасивами ПриватБанку є поступове зменшення концентрації активів у державних цінних паперах, розширення якісного кредитування, диверсифікація ресурсної бази, зниження вартості залучених ресурсів, розвиток непроцентних доходів та посилення ризик-орієнтованого управління балансом.

Реалізація зазначених резервів дозволить підвищити ефективність використання ресурсів банку та забезпечити стійке зростання його прибутковості.

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення структури активів і пасивів банку

Загальні напрями вдосконалення структури активів і пасивів банків мають ґрунтуватися на поєднанні трьох стратегічних цілей: підвищення прибутковості, забезпечення ліквідності та мінімізація ризиків. У сучасних умовах банк не може орієнтуватися лише на максимізацію дохідності активів, оскільки надмірне прийняття ризику може призвести до погіршення якості кредитного портфеля, зростання резервів і втрати фінансової стійкості.

Першим напрямом удосконалення є оптимізація структури активів банків. Вона має передбачати збалансування між кредитними операціями, інвестиціями в цінні папери, високоліквідними активами та іншими фінансовими інструментами. Надмірна частка низькоризикових активів знижує потенціал

прибутковості, тоді як надмірна частка високоризикових кредитів підвищує ймовірність збитків. Тому оптимальна структура активів повинна забезпечувати прийнятне співвідношення між дохідністю, ліквідністю та ризиком.

Другим напрямом є активізація кредитування реального сектору економіки. Для банків України особливо важливим є розвиток кредитування малого та середнього бізнесу, аграрного сектору, експортоорієнтованих підприємств, енергетичних і відновлювальних проєктів. Таке кредитування не лише підвищує процентні доходи банків, а й сприяє економічному відновленню держави.

Третім напрямом є диверсифікація пасивів банків. Банки мають знижувати надмірну залежність від короткострокових депозитів населення та розвивати альтернативні джерела фондування: кошти корпоративних клієнтів, довгострокові депозити, міжбанківські ресурси, партнерські програми з міжнародними фінансовими організаціями, цільові кредитні лінії для фінансування бізнесу.

Четвертим напрямом є удосконалення управління процентною маржею. Для цього банкам необхідно посилити роботу ALM-комітетів, здійснювати регулярний аналіз строкових розривів активів і пасивів, оцінювати чутливість процентного доходу до зміни ставок та застосовувати сценарний аналіз. Саме такий підхід використовується у міжнародній банківській практиці для зниження процентного ризику та забезпечення стабільної прибутковості.

П'ятим напрямом є розвиток непроцентних доходів. Зарубіжний досвід показує, що банки з більш диверсифікованою структурою доходів є стійкішими до зміни процентного циклу. Тому українським банкам доцільно розвивати комісійні сервіси, платіжні рішення, еквайринг, цифрові продукти, управління персональними фінансами, страхові та інвестиційні послуги.

Шостим напрямом є впровадження ризик-орієнтованого управління активами і пасивами. Це означає, що рішення щодо розміщення ресурсів мають прийматися не лише на основі очікуваної дохідності, а й з урахуванням кредитного, процентного, ліквідного, валютного та операційного ризиків. Такий

підхід відповідає міжнародній практиці банківського нагляду та дозволяє забезпечити стабільність фінансових результатів у довгостроковій перспективі.

Таблиця 3.3

Зарубіжний досвід управління активами і пасивами банків та можливості
його адаптації в Україні

Напрямок зарубіжної практики	Сутність підходу	Можливість адаптації для банків України
ALM-управління	Комплексне узгодження активів, пасивів, ліквідності та ризиків	Посилення ролі ALM-комітетів у банках
Управління процентним ризиком	Оцінка впливу зміни ставок на доходи та економічну вартість капіталу	Проведення сценарного аналізу процентної маржі
Стрес-тестування	Перевірка стійкості балансу до кризових сценаріїв	Регулярне тестування ліквідності та капіталу
Диверсифікація доходів	Поєднання процентних і непоцентних джерел прибутку	Розвиток комісійних, цифрових і платіжних сервісів
Диверсифікація фондуювання	Залучення коштів із різних джерел і на різні строки	Зменшення залежності від короткострокових депозитів
Ризик-орієнтоване ціноутворення	Встановлення ставок з урахуванням ризику клієнта	Підвищення якості кредитного портфеля

Джерело: [2-3;25; 27; 31; 41; 48]

Для ПриватБанку рекомендації щодо вдосконалення структури активів і пасивів мають бути конкретизовані з урахуванням його масштабів, системного значення, цифрової інфраструктури та фактичних результатів аналізу за 2022–2025 рр.

Першою рекомендацією є поступова оптимізація частки державних цінних паперів у структурі активів. Йдеться не про різке скорочення портфеля ОВДП, оскільки вони залишаються важливим джерелом стабільного доходу та інструментом підтримки державних фінансів, а про поступове зменшення концентрації активів у цьому напрямі через нарощування інших дохідних активів.

Другою рекомендацією є розширення якісного кредитування. ПриватБанку доцільно активніше використовувати власну клієнтську базу, цифрові канали та аналітичні можливості для розвитку кредитування малого і

середнього бізнесу, зарплатних клієнтів, підприємців, аграрного сектору та клієнтів із прозорою фінансовою історією. Це дозволить збільшити процентні доходи без надмірного підвищення кредитного ризику.

Третьою рекомендацією є диверсифікація ресурсної бази. Враховуючи високу частку коштів фізичних осіб, банку доцільно посилювати залучення коштів корпоративних клієнтів, розвивати довгострокові депозитні продукти, програми для бізнесу та інструменти цільового фондування. Це дозволить знизити концентрацію пасивів і підвищити стійкість ресурсної бази.

Четвертою рекомендацією є підвищення ефективності управління процентною маржею. ПриватБанку доцільно активніше використовувати сценарний аналіз впливу зміни процентних ставок на процентні доходи, процентні витрати та чистий процентний дохід. Особливу увагу слід приділяти узгодженню строковості кредитів, депозитів та портфеля цінних паперів.

П'ятою рекомендацією є розвиток непроцентних доходів. ПриватБанк має одну з найсильніших цифрових екосистем в Україні, тому може нарощувати доходи від платіжних сервісів, еквайрингу, сервісів для підприємців, мобільного банкінгу, грошових переказів, фінансових маркетплейсів та партнерських продуктів. Це дозволить зменшити залежність прибутковості від процентної маржі.

Шостою рекомендацією є підвищення ефективності використання капіталу. Оскільки зростання власного капіталу може стримувати показник ROE, банку важливо забезпечити таку структуру активів, яка дозволить отримувати достатній прибуток на одиницю капіталу без надмірного ризику. Для цього доцільно розвивати ризик-орієнтований підхід до розподілу ресурсів між напрямками бізнесу (табл.3.4).

Особливого значення в сучасних умовах набуває вдосконалення структури активів і пасивів державних банків, які поряд із виконанням комерційних функцій реалізують важливі завдання державної економічної політики. На відміну від приватних банків, діяльність державних банків оцінюється не лише за показниками прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості, але й за їхнім

внеском у підтримку економічного розвитку, фінансування пріоритетних галузей економіки та забезпечення фінансової стабільності держави.

Таблиця 3.4

Рекомендації щодо вдосконалення структури активів і пасивів

ПриватБанку

Напрямок оптимізації	Конкретний захід	Очікуваний ефект
Оптимізація структури активів	Поступове зменшення концентрації в ОВДП через нарощування кредитування	Зростання доходності активів
Розвиток кредитного портфеля	Кредитування МСБ, підприємців, аграрного сектору та зарплатних клієнтів	Збільшення процентних доходів
Диверсифікація пасивів	Залучення корпоративних, довгострокових і цільових ресурсів	Зниження ризику концентрації фондування
Управління процентною маржею	Узгодження строків і ставок активів та пасивів	Стабілізація чистого процентного доходу
Розвиток непроцентних доходів	Посилення платіжних, цифрових і комісійних сервісів	Зменшення залежності від процентних доходів
Підвищення ефективності капіталу	Ризик-орієнтований розподіл активів	Підтримання ROE на високому рівні
Управління ризиками	Стрес-тестування активів, пасивів і ліквідності	Зміцнення фінансової стійкості

Розроблено автором на основі [31;41; 48]

В умовах воєнного стану роль державних банків суттєво зросла, оскільки саме вони стали одним із ключових каналів реалізації програм підтримки населення та бізнесу, забезпечення безперервності платіжної інфраструктури, кредитування стратегічно важливих підприємств та фінансування економічного відновлення країни.

У таких умовах оптимізація структури активів і пасивів повинна бути спрямована не лише на максимізацію фінансового результату, але й на

досягнення ширших соціально-економічних цілей.

З одного боку, надмірна концентрація активів державних банків у державних цінних паперах сприяє підтримці бюджетної системи та забезпечує високий рівень ліквідності. З іншого боку, довгострокове збереження такої моделі може обмежувати кредитну підтримку реального сектору економіки та стримувати економічне зростання.

Саме тому одним із пріоритетних напрямів удосконалення структури активів має стати поступове збільшення частки якісного кредитування підприємств малого і середнього бізнесу, аграрного сектору, енергетичної інфраструктури, експортоорієнтованих виробництв та проєктів післявоєнної відбудови України.

Не менш важливим є вдосконалення структури пасивів державних банків. Формування стабільної та диверсифікованої ресурсної бази дозволяє забезпечити довгострокове фінансування інвестиційних проєктів, зменшити ризики ліквідності та підтримати активну кредитну діяльність.

Залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій, програм розвитку, цільових фондів відновлення та інституційних інвесторів створює додаткові можливості для розширення фінансування реального сектору без надмірного збільшення ризикового навантаження на банківську систему.

Таким чином, удосконалення структури активів і пасивів державних банків, зокрема АТ КБ «ПриватБанк», має розглядатися як інструмент не лише підвищення прибутковості та фінансової ефективності, але й стимулювання економічного відновлення України.

Забезпечення балансу між комерційною ефективністю та виконанням стратегічних функцій розвитку дозволить державним банкам посилити свій внесок у відновлення виробництва, підтримку підприємництва, створення нових робочих місць та забезпечення макрофінансової стабільності країни в умовах воєнних та післявоєнних викликів.

Отже, вдосконалення структури активів і пасивів ПриватБанку має ґрунтуватися не на механічному збільшенні обсягів активів чи пасивів, а на

підвищенні якості їх формування (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Очікуваний вплив запропонованих заходів на прибутковість ПриватБанку

Запропонований захід	Вплив на ROA	Вплив на ROE	Вплив на чисту процентну маржу	Загальний результат
Розширення кредитування	Позитивний	Позитивний	Позитивний	Зростання процентних доходів
Диверсифікація активів	Позитивний	Позитивний	Помірно позитивний	Зменшення залежності від ОВДП
Оптимізація депозитної політики	Позитивний	Позитивний	Позитивний	Зниження вартості ресурсів
Розвиток комісійних доходів	Позитивний	Позитивний	Нейтральний	Диверсифікація прибутку
Стрес-тестування та ALM	Опосередковано позитивний	Опосередковано позитивний	Позитивний	Зниження ризиків балансу
Підвищення ефективності капіталу	Позитивний	Суттєво позитивний	Нейтральний	Підтримання високої рентабельності

Пропозиції автора на основі [31;41; 48]

Оптимальна модель для банку передбачає поступове посилення ролі кредитування, збереження достатньої ліквідності, диверсифікацію джерел фондування, розвиток непроцентних доходів і впровадження ризик-орієнтованого управління балансом. Реалізація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність використання ресурсів, зменшити концентраційні ризики та створити передумови для стабільного зростання прибутковості банку в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено комплексне дослідження впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк». За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки.

У процесі дослідження теоретичних засад управління активами та пасивами банку встановлено, що прибутковість банківської установи є результатом взаємодії структури активів, структури пасивів та системи управління ризиками. Активи виступають основним джерелом формування доходів банку, тоді як пасиви забезпечують ресурсну базу для здійснення активних операцій. Ефективність функціонування банку визначається не лише обсягом активів і пасивів, а насамперед їх структурою, збалансованістю за рівнем дохідності, ліквідності та ризику. Узагальнення наукових підходів дозволило визначити, що оптимальне управління активами і пасивами є необхідною передумовою забезпечення стабільної прибутковості та фінансової стійкості банківської установи.

Дослідження теоретичних аспектів впливу структури активів і пасивів на фінансові результати банку показало, що ключовими факторами формування прибутковості є частка дохідних активів, структура ресурсної бази, величина чистої процентної маржі та рівень ризиків. Встановлено, що зростання частки кредитного портфеля та ефективне управління ресурсами позитивно впливають на показники рентабельності активів і власного капіталу, тоді як надмірна концентрація активів у низькоризикових інструментах або висока вартість залучених ресурсів можуть стримувати зростання фінансових результатів.

Аналіз діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2025 роках засвідчив позитивну динаміку основних балансових показників. Загальний обсяг активів банку збільшився з 737,4 млрд грн до 941,1 млрд грн, а чисті активи зросли на 64,5%, що свідчить про зміцнення фінансового потенціалу установи та

покращення якості активів. Водночас структура активів характеризувалася високою часткою державних цінних паперів, яка у 2025 році становила 39,8% загального обсягу активів. Така структура забезпечувала високий рівень ліквідності та стабільність доходів, однак обмежувала можливості більш активного розвитку кредитних операцій.

Установлено, що важливою позитивною тенденцією стало зростання кредитного портфеля ПриватБанку більш ніж удвічі – з 71,4 млрд грн у 2022 році до 160,8 млрд грн у 2025 році. Незважаючи на це, частка кредитів у структурі активів залишалася відносно невисокою, що свідчить про наявність резервів для подальшого розвитку кредитування реального сектору економіки. Аналіз пасивів показав, що основним джерелом формування ресурсної бази банку залишалися кошти клієнтів, частка яких перевищувала 89% усіх зобов'язань. При цьому домінуючу роль відігравали кошти фізичних осіб, що підтверджує високий рівень довіри населення до банку, але одночасно формує певні ризики концентрації фондування.

Оцінка фінансових результатів діяльності ПриватБанку дозволила встановити, що протягом досліджуваного періоду спостерігалось зростання процентних доходів більш ніж удвічі, а чистий процентний дохід збільшився з 39,9 млрд грн до 79,9 млрд грн. Основним чинником цього стало збільшення обсягів дохідних активів та збереження значного портфеля державних цінних паперів. Водночас аналіз показників прибутковості виявив тенденцію до зниження рентабельності активів та власного капіталу у 2025 році. Зокрема, показник ROA знизився до 3,09%, а ROE – до 29,0%, що свідчить про необхідність підвищення ефективності використання активів та капіталу банку.

Проведене дослідження дозволило встановити, що найбільший вплив на прибутковість ПриватБанку здійснюють структура дохідних активів, обсяги вкладень у державні цінні папери, динаміка кредитного портфеля, вартість ресурсної бази та рівень чистої процентної маржі. Виявлено, що сформована структура балансу забезпечує високий рівень фінансової стійкості та ліквідності банку, однак містить окремі структурні дисбаланси, які можуть обмежувати

потенціал подальшого зростання прибутковості.

На основі узагальнення міжнародного досвіду та результатів проведеного аналізу визначено основні резерви підвищення ефективності управління активами і пасивами банку. До них належать диверсифікація структури активів, розширення кредитування малого і середнього бізнесу, зменшення концентрації вкладень у державні цінні папери, диверсифікація джерел фондування, розвиток непроцентних доходів, удосконалення системи управління процентним ризиком та впровадження сучасних підходів банківського менеджменту.

Обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення структури активів і пасивів АТ КБ «ПриватБанк», реалізація яких сприятиме підвищенню прибутковості та фінансової стійкості банку. Запропоновані заходи передбачають поступове збільшення частки кредитних операцій у структурі активів, розвиток кредитування пріоритетних секторів економіки, диверсифікацію ресурсної бази, розширення цифрових та комісійних сервісів, а також удосконалення системи управління ризиками. Особливого значення ці заходи набувають в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України, оскільки дозволяють поєднати підвищення ефективності діяльності державного банку із виконанням його стратегічної ролі у фінансуванні економічного розвитку держави.

Отже, результати проведеного дослідження підтвердили, що структура активів і пасивів є одним із ключових факторів формування прибутковості банківської установи. Забезпечення оптимального співвідношення між дохідністю, ліквідністю та ризиком створює передумови для підвищення ефективності діяльності банку, зміцнення його фінансової стійкості та посилення ролі у фінансуванні економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізова К. М., Тисячна Ю.С. Управління активами і пасивами банку: сутність та методичні підходи. *Економічний простір*. 2016. №108. С.108-126
2. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / Копилук О. І., Музичка О. М. ; Укоопспілка, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.- екон. ун-ту, 2016. 415 с.
3. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н.О. Станіславчук. Умань: Візаві, 2018. 191 с.
4. Бабенко-Левада В.Г., Червякова В.В. Управління доходами і витратами банку. *Ефективна економіка*. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/96.pdf (дата звернення: 08.05.2026)
5. Боцман Ю.О. Роль банків у формуванні ринку державних цінних паперів: аналіз впливу та оцінка взаємодії. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3465> (дата звернення: 08.05.2026)
6. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами банку. *Світ фінансів*. 2008. № 2. С. 64-70.
7. Дзюблук О. Банківські операції: [підручник] / О. Дзюблук. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 696 с
8. Жердецька Л. В., Кузнєцова Л. В., Литвинюк О. В. Формування системи управління активами та пасивами банків у сучасних умовах. Одеса : ОНЕУ ; Атлант, 2016. 402 с
9. Жердецька Л.В. Теоретико-методичні засади організації процесів фінансового управління в банку. *Науковий вісник Одеського державного економічного університету*. 2013. № 27(206). С. 59-70
10. Зверук Л.А. Основи стратегій правління активами і пасивами банків. *Бізнесінформ*. 2018. №6. С. 307-313

11. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku> (дата звернення: 17.04.2026).
12. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku> (дата звернення: 17.04.2026).
13. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (дата звернення: 17.04.2026).
14. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2025-roku> (дата звернення: 17.04.2026).
15. Звіт НБУ. Згруповані балансові залишки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist/datasupervision#3> (дата звернення: 25.04.2026)
16. Звіт НБУ. Значення економічних нормативів в цілому по системі. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist/datasupervision#> (дата звернення: 25.04.2026)
17. Звіт НБУ. Оборотно-сальдовий баланс банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3> (дата звернення: 25.04.2026)
18. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затв. Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.04.2026)
19. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами – необхідна умова фінансової стійкості банку. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2012. № 1 (13). С.240-249.
20. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ. *Вісник Одеського національного університету. Серія: економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 1 (1). С. 226-229.

URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1\(1\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1(1)_51) (дата звернення: 15.04.2026)

21. Литвинюк О. В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України. *Молодий вчений*. 2014. № 7 (2). С. 41-44.

22. Литвинюк О.В. Формування системи управління активами та пасивами банків : автореф. дис. к.е.н. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Одеса, 2015. 22 с.

23. Лук'янова К. Аналіз сучасних методів управління активами комерційного банку. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 1. С.397-400

24. Любунь О.С. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібн. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 296 с.

25. Макаренко Ю.П., Хоруженко А.А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №24. С.66-70

26. Мещеряков А.А., Лисяк Л.В. Фінансовий менеджмент у банках: Навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.

27. Міщенко В. І. Слав'янська Н.Г., Коренєва О.Г. Банківські операції: підручник. Київ : Знання, 2017. 796 с.

28. Мороз А. М. , Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. Банківські операції: підручник. Київ КНЕУ, 2018. 476 с.

29. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 30.03.2026)

30. Основні показники діяльності банків. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 18.04.2026).

31. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 15.04.2026)

32. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2026)

33. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч. посібн. Київ: КНЕУ, 2013. 347 с.
34. Прибутковість української банківської системи. URL: <https://opendatabot.ua/open/bank-ranking> (дата звернення: 25.04.2026)
35. Примостка Л. Управління активами і пасивами комерційного банку. *Вісник Національного банку України*. 2001. № 2. С. 39- 44.
36. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручн. 2-ге вид. Київ.: КНЕУ, 2004. 468 с.
37. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III, із змінами і доповненнями. URL: <http://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2026)
38. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України: Постанова Правління НБУ №17 27.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text>
39. Сас Х. І. Роль і значення антикризових стратегій для комерційного банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип.10. Ч.2. С.88-91
40. Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. Аналіз процентних та комісійних доходів банківської установи. *Економіка та суспільство*. 2022. №36. С.116-120. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1138> (дата звернення: 15.04.2026)
41. Статистична звітність АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/statystychna-zvitnist> (дата звернення: 15.03.20209)
42. Тарасевич Н.В. Фінансовий менеджмент у банках: навч. Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2008.182с.
43. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. *Світ фінансів*. 2011. № 4. С. 33-39.
44. Шварц О.В. Управління активами і пасивами банку як фактор забезпечення фінансової стійкості. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18). С.145-

149.

45. Шептуха О.М., Гончарова М.С. Особливості управління активами комерційного банку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №5/2. С.32-34.

46. Шульга Н.П. Управління стратегічним портфелем банку та роль контролінгу в його сервісній підтримці. *Світ фінансів*. 2005. № 2(3). С. 80–88.

47. International regulatory framework for banks (Basel III) URL: <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (дата звернення: 15.04.2026)

48. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 15.04.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняльна характеристика стратегій управління активами і пасивами банку

Стратегія	Основна мета	Вплив на прибутковість	Рівень ризику
Консервативна (ліквідності)	Забезпечення платоспроможності	Низький	Низький
Агресивна (максимізації доходу)	Максимізація доходів	Високий	Високий
Збалансована	Баланс доходності, ліквідності та ризику	Середній/високий	Помірний
Диверсифікаційна	Зниження концентрації ризиків	Стабільний	Помірний
Ризик-орієнтована	Оптимізація прибутку з урахуванням ризиків	Високий та стійкий	Контрольований

АНОТАЦІЯ

Лисак Д.В. Вплив структури активів і пасивів на прибутковість банку. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026. 54с.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи впливу структури активів і пасивів на прибутковість банку. Проведено аналіз впливу структури активів і пасивів на прибутковість АТ КБ «Приватбанк» за 2022-2025 роки. Окреслено напрями оптимізації структури активів і пасивів для підвищення прибутковості банківської установи в сучасних умовах.

Ключові слова: банківська установа, активи, пасиви, структура, прибутковість, фінансовий результат, АТ КБ «Приватбанк», оптимізація, ефективність управління.

ABSTRACT

Lysak D.V. The impact of the structure of assets and liabilities on the profitability of a bank. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 – Finance, Banking, Insurance and Stock Market. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026. 54 p.

The qualification work explores the theoretical foundations of the impact of the structure of assets and liabilities on the profitability of the bank. An analysis of the impact of the structure of assets and liabilities on the profitability of JSC CB "Privatbank" for 2022-2025 was conducted. The directions for optimizing the structure of assets and liabilities to increase the profitability of a banking institution in modern conditions are outlined.

Keywords: banking institution, assets, liabilities, structure, profitability, financial result, JSC CB "Privatbank", optimization, management efficiency.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Д.В. Лисак